UIT DE SCHRIFT

Grootere werken.

....in den Naam van Jezus Christus, den Nazarener, sta op en wandel.

Handel. 3:6.

„Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden, die in Mij gelooft, de werken, die Ik doe, zal hij ook doen, en zal grootere doen dan deze; want Ik ga heen tot Mijn Vader" zoo sprak de Heiland in Zijn afscheidsrede tot Zijn discipelen.

Nu is Christus heengegaan tot den Vader. En de apostelen gelooven in Hem. Dus hun werk is nu grooter, heerlijker dan 't werk, dat Christus deed tijdens Zijn omwandeling op aarde. Natuurlijk, want Christus' eigen werk is nu, na Zijn hemelvaart, nadat Hem alle macht is gegeven in hemel en op aarde, grooter, intensiever dan het vroeger was. En Hij doet Zijn werk nu door Zijn Kerk, door Zijn apostelen. Dus ook hun werk, dat ze verrichten door Hem, is nu machtiger, rijker dan al de arbeid van Jezus Christus in Zijn vernedering.

Dat geldt ook van het eerste wonder, dat ons vermeld wordt na de uitstorting van den Heiligen Geest. De schijn is hier tegen. De opwekking van den jongeling te Naïn, vooral van Lazarus, die al vier dagen begraven was geweest, schijnt veel grooter werk te zijn dan de genezing van dezen kreupele met de daaraan verbonden geloofsdoorbraak. Maar we gelooven den Heiland op Zijn Woord. En al is dan de schijn tegen, in dat geloofs-voor-oordeel: dit is een grooter werk, gaan we tot onzen tekst.

Deze kreupele was een verharde zoon van vader Abraham. En dit is het grootere werk, dat deze verharding stuk breekt op het noemen van den Naam van Jezus Christus en de kreupele wordt tot een zoon van Abraham in het geloof.

Deze kreupele een man, die in verharding leefde? Laat ons zien.

Hij was een bekend type in die dagen. Iedereen kende hem, dat hij zat te bedelen aan de Schoone Poort van den tempel. Zelfs wist men nog nadere bijzonderheden van hem: dat hij niet op later leeftijd kreupel geworden was, maar 't reeds was van zijn geboorte af. Dat is alleen mogelijk, als hij reeds geruimen tijd op z'n vaste plaatsje gezeten had; er ook al zat, toen de Heiland den tempel in- en uitging. Christus is, wellicht meermalen, hem gepasseerd. Hij heeft gehoord van Diens prediking, men heeft hem verteld van Zijn wonderen. Maar nimmer heeft de kreupele in zijn nood de toevlucht genomen tot Jezus. Misschien liet hij zich daarvan terughouden door de vrees, dat de tempelbeambten hem, als hij zich tot Jezus wendde, zijn voordeelige plaatsje zouden afnemen; in ieder geval tot Jezus, met Wien hij in zoo nauwe aanraking kwam, is hij nooit gegaan.

En nu komen Petrus en Johannes er aan. Hij kent hen natuurlijk — zoo'n straattype is met alle dingen, die gebeuren, op de hoogte. Hij weet van de wondere gebeurtenissen op dien Zondagmorgen; hij heeft gehoord van de prediking van Petrus; maar zelfs, als Petrus tot hem zegt: „Zie op ons", komt nog niet de gedachte aan iets anders bij hem op; zelfs, als de mannen, waarvan hij wist, dat ze optraden als verkondigers van de vergeving der zonden, voor hem staan, denkt hij aan niets anders dan aan geld. Ja, wel verhard, vermaterialiseerd is deze zoon van het verbond. (Vrij zeker had hij al gehoord van de bijzondere zorg voor de armen in de eerste gemeente en dan komt zijn verharding nog sterker uit: wel te willen genieten van de voordeelen van het Evangelie, maar van het Evangelie zelf zich afkeeren.)

Tot dien in verharding levenden bondeling komt nu het heilswoord, heel kort maar — hij wist er al van, anders was die heel korte prediking niet genoeg geweest, weer een *blijk* van verharding tot nu toe — alleen maar de Naam van Jezus Christus den Nazarener en de deuren van zijn hart springen open, het verlangen naar het heil in Christus wordt gewekt en tegelijk vervuld, hij gelooft in den Heere Jezus Christus en door het geloof staat hij op zijn voeten, verzoend met God, genezen van zijn kreupelheid, lovende God.

Een grooter werk van die geloovige apostelen? Ja, want ze waren „bedienaars van het Nieuwe Testament des Geestes", de Geest van den verheerlijkten Christus brak door hun Evangeliewoord het hart van dezen verstokten zondaar open.

* * *

Nog doet de Kerk grootere werken, telkens als zij Gods Woord verkondigt. Dat is geen ijdel spreken, dat is de bediening van den Heiligen Geest.

Nu wil ik alleen maar luisteren. Nu wil ik niet langer vragen, of mijn begeerte naar het heil wel diep genoeg is en oprecht; ik wil alleen maar gelooven het Woord van den Heiland van die grootere werken, dat nu nog door de prediking van het Evangelie de heilsbegeerte, waar ze geheel ontbreekt, zelfs bij verharden, gewekt wordt en vervuld. Dan mag ik ook alles, wie ik ook ben, vinden in Hem, in Zijn Woord.

God zij geprezen! F. de V.

KERKELIJK LEVEN

Het karakter van het verbond aangetast.

Ons vorig artikel hield zich bezig met Witsius. We trachtten aan te toonen, hoe deze theoloog, teneinde zijn verbondsleer sluitend te krijgen, en tusschen geopenbaarde (verbonds-) en verborgen (verkiezings-) „dingen" een logische verbindingslijn te kunnen trekken, er toe kwam, te onderscheiden tusschen een zekere algemeene en een zekere bizondere verbondsgenade. En we zeiden, dat hij op die manier er, althans voor een oogenblik, in slaagde, zijn algemeene definitie van „verbond" nu ook vol te houden met betrekking tot het genadeverbond. Al was dan ook de prijs, die voor dit wetenschappelijk succes betaald worden moest, te duur.

Te duur; want niet alleen bleek ons Witsius' constructie (inzake die algemeene en bizondere verbondsgenade) te lichtvaardig, maar ook — en daarop willen we nu dézen keer komen — maar ook is het slechts in schijn zoo geweest, dat Witsius er in slaagde, zijn algemeene definitie van een „verbond" in zijn nadere uitwerking van de détails der verbondsleer trouw te blijven. Het succes van den geleerde, die zijn betoog sluitend maken wil, was ditmaal geen zegen; want in waarheid sloot zijn betoog niêt. Feitelijk immers heeft Witsius, om toch maar de verhouding tusschen verkiezing en verbond harmonisch te kunnen construeeren, ongemerkt het verbond van karakter veranderd; d.w.z.: hij is in de nadere uitwerking der verbondsleer niet trouw gebleven aan zijn eerste omschrijving van wezen en karakter des verbonds.

*

Reeds aanstonds springt dit in het oog, als men let op de kwestie der tweezijdigheid van het verbond.

Of, wil men, de vraag van het dipleurische karakter van het verbond.

In onze bespreking van de brochure, die Prof. Dr V. Hepp inzake de algemeene genade geschreven heeft, kwam onzerzijds uitvoerig dit punt ter sprake. Zonder op onze artikelen van toen terug te komen, waarvoor trouwens bij gebrek aan contra-argumentatie geen enkele reden is — mogen we, terwille van de onderscheidene nieuwe abonné's, die ons blad sindsdien boeken mocht, nog dit herinneren: volgens Prof. Hepp „wijkt" men „af van de beste Gereformeerde theologen uit den bloeitijd", en „ook van de Westminstersche Confessie", als men „het werkverbond tweezijdig in zijn bestaan en voortbestaan" noemt; Prof. Hepp dorst de bewering aan, dat „de Gereformeerde dogmatiek slechts een werkverbond kende, dat van het begin tot het einde eenzijdig was, d.w.z. van God alleen uitging en door Hem alleen werd in stand gehouden". Loochening van het tweezijdige karakter van het werkverbond achtte de hoogleeraar „een essentiëel bestanddeel van de Gereformeerde schriftuurlijke leer" (tweezijdig = dipleurisch). Hiertegenover betoogden wij, dat Prof. Hepp zich hierin schromelijk vergiste, en hielden staande, dat het verbond, ook, ja, juist, volgens de gereformeerden in den bloeitijd, wederkeerig, tweezijdig, dipleurisch was, al werd het door een monopleurische beschikking Gods in het aanzijn geroepen. Meer hierover niet.

Om nu naar Witsius terug te keeren: ook volgens hem is het verbond tweezijdig. Naar zijn doorloopend spraakgebruik is een verbond een „onderhandeling" (a.w. 6), of „conventio" (a.w. 5). Zoolang het gaat om het „maken" (6, facere, pacisci, 5), het mogelijk maken, instellen, in het aanzijn roepen, van het verbond, is er volgens Witsius, sprake van een eenzijdige, monopleurische, handeling Gods. Maar het verbond wordt tweezijdig, dipleurisch, door de inwilliging van den mensch, die de beloften van God aanvaardt, ook zijnerzijds beloften aflegt, en den verbondsvloek aanvaardt[1]). Zoowel werk- als genadeverbond zijn zulk een „onderhandeling" of „conventio"[2]); in beide zijn „onderhandelende" personen, die „contraheerende partijen" heeten[3]). En in beide, we merkten het reeds op, zijn de dreigingen aanwezig[4]).

Bij dit laatste punt evenwel wordt Wits ietwat onzeker. Hij voelt zich op glad ijs. Eenerzijds is hij toch wel „aan zijn wetenschappelijk zelfrespect verplicht", vol te houden, dat er óók in het genadeverbond dreigingen zijn, dat er heuschelijk een „wraak" óók van dit verbond bestaat. Want hij heeft toch — verleden week gaven we zijn eigen woorden in noot 4 weer — vóóropgesteld, dat de dreiging over den verbondsbreker behoort tot de wezenlijke, de konstitutieve, elementen *in alle mogelijke verbond*. Kent nu het genadeverbond de dreiging niet, dan één van beide: òf de algemeene definitie van het verbond heeft dan niet gedeugd, òf... het z.g. genadeverbond is feitelijk geen verbond, lijkt er alleen maar wat op. Men zou dus zeggen: voor den geleerden Wits komt het er ter dege op aan, dat hij ook het genadeverbond een dreiging toekent. Aan den anderen kant evenwel zit Wits met een moeilijkheid. Hij dobbert tusschen ja en neen. „Men kan waarlijk niet ontkennen, datter in de leere van Christus, en van den Apostelen zeer vele dreygementen dickwils voorkomen, die haar bysonder opsicht op het Genaade-verbont hebben, en die alsoo niet zouden hebben voorgestelt konnen worden, indien er geen Genaade-verbont waare. By voorbeelt, die in Christum niet en sal hebben gelooft, die den raadt Gods tegen zyn ziele sal hebben verworpen, die den Euangelio niet en sal hebben gehoorsaamt, die sal verdoemt worden"[5]). Het staat er dus duidelijk, wil Wits zeggen; en hij zou ongetwijfeld nog krasser „dreiging" hebben kunnen aanhalen; ik denk hier met name aan Paulus' uitspraak aan het slot van de „beroemde" hoofdstukken Romeinen 9—11: van den boom van het vleeschelijk Israël zijn heel wat (ongeloovige) takken afgehakt: ziet toe, dat het u, die thans in het Nieuwe Testament zijt ingebracht, en op Israëls stam zijt ingeënt, niet desgelijks verga...! (Rom. 11: 20—24). Ja, het staat er duidelijk; maar toch heeft Witsius geen vrede met de zaak. Hij is toch met de uitverkorenen, met den UITVERKOREN zondaar, met het „kleine kuddeke", aan wie Gods „welbehagen" het koninkrijk geeft, bezig? Die uitverkorenen zijn toch de andere verbondspartij? Maar uitverkorenen vallen toch niet uit? vallen toch niet af? Heeft dan de dreiging nog wel zin? Hoe zit het nu?

*

De hooggeleerde Witsius gaat nu wringen, schikken, schaven.

Hij gaat nu abstraheeren, relativeeren, conditioneeren. Hij gaat datgene doen, wat in den loop der eeuwen de ééne theoloog van den ander steeds met eenig afgrijzen constateert: hij gaat „filosofeeren", of scholastisch redeneeren.

Hij tast eerst het dipleurische karakter des verbonds aan.

Zegt straks ronduit, dat men den term „verbond" niet zoo maar gebruiken mag om het genadeverbond te qualificeeren.

En brengt straks de verbondsdreiging terug tot de wet, ze, voor wat het genadeverbond betreft, uit-lichtende uit het „verbond", waar hij ze toch eerst nadrukkelijk toe gerekend heeft. De professor schendt — met andere woorden — tot driemaal toe zijn eigen aangezicht. Want tot driemaal toe heeft hij met de ééne hand teruggenomen, wat hij met de andere eerst had gegeven.

*

Om met dat dipleurische karakter te beginnen: alweer voelt de naar een sluitend betoog snakkende geest van Witsius zich verplicht, óók van het genadeverbond te erkennen, dat het een con-ventie, een tweezijdige, dipleurische con-ventie is. Hij zegt het dan ook met zooveel woorden. „De mensche... de beloften des

---

1) Tot soo verre is het verbondt Gods *alleen-zydig*, namentlijk aen de syde Gods. *Twee-zydig* wordt het, als de mensch sig aen het selve verbondt met toestemminge onderwerpt, *ontheilende het goedt van Godt beloofd*, en wederom *belovende* een nette onderhoudinge van de vereyschte *voorwaerde*, en bekennende in geval van *schendinge* van dien, schuldig te zijn om de *gedreygde vloeck* te draegen. Dit noemt de Schrifttuere *over te gaen in het verbondt des Heeren*. Deut. 29:12. *te komen in den vloek ende in den eedt*. Nehem. 13:29 (blz. 7).

Hactenus Foedus Dei *πανάλληλον*, sive *unius lateris* est. *Ἀλλήλων*, *sive utriusque lateris* fit, cum homo eidem foederi astipulatur. *Bonum* a Deo promissum *amplectens, conditionis* postulatae *exactam observantiam repromittens*, qua *violata* semet ipsum intentatae *maledictionis* reum ultro fateatur. Hoc vocat scriptura, עבור בברית יהוה *transire in foedus Domini*, Deut. XXIX. 2. (moet zijn 12, K. S.) & בוא באלה ובשבועה *venire in adjurationem & juejurandum*. Neh. X. 29. (blz. 5, 6).

2) Het werkverbond (ook wel „verbont des Wets, der Wercken en der Nature") .... „is een Onderhandeling tusschen Godt ende Adam, geschapen na Gods beeld, als Hooft en Vorst van het gantsche menschelijck geslagte, waer in God hem beloofde het Leven en Eeuwige geluksaligheit, indien hy op het aldervolmackste alle sijne geboden gehoorsaemde, met byvoeginge van bedreyginge des doods, indien hy selfs in het alderminste zondigde; en dese voorwaerde niet naquam." (11) Foedus id, est conventio inter Deum et Adamum, ad imaginem Dei conditum, ut Caput et principem totius generis humani, qua Deus pollicebatur ipsi vitam et felicitatem aeternam, si perfectissime omnibus praeceptis suis obedirct, addita comminatione mortis, si vel in minimo peccaret; Adamus autem conditionem hanc acceptabat (9). Men ziet, dat de Latijnsche tekst uitvoeriger is dan de Nederlandsche, die trouwens soms heele stukken weglaat. *De inwilliging van Adams zijde behoort volgens W. tot het verbond;* het is een serieuze con-ventie.

„Het Genaede-verbondt is een onderhandeling tusschen Godt en den uytverkoornen sondaer, waer in Godt verklaert sijn vrywillig behaegen aengaende de eeuwige saligheydt, en alle dingen die daertoe behooren, te geven aen de bondtgenoten om niet, door, en om den Middelaer Christus; ende de mensch door een oprecht gelove dat welbehaegen toestemt" (132).

Foedus gratiae est conventio inter Deum et electum Peccatorem, Deo declarante liberum beneplacitum suum de salute aeterna, omnibusque eo pertinentibus, foederatis gratis dandis, per et propter Mediatorem Christum: homine autem per sinceram fidem beneplacito illi astipulante (105). *Ook hier behoort de astipulatie, de inwilliging van 's menschen zijde, tot het verbond.* Ook het genadeverbond is een con-ventie, volgens Witsius.

3) Voor het werkverbond („onderhandelende Personen", personae contrahentes) Ned. vert. 11, lat. ed. 9; voor het genadeverbond („verbondmaackende Partyen", partes contrahentes) resp. 255/6 en 202. De menschen komen hier voor als zondaars, uitverkorenen, en alzoo tot erfgenaamen des levens, ja des eeuwigen levens aangeschreven, uytmakende dat kleyne Kuddeken, aan het welcke des Vaders welbehagen is het Koninkryke te geven, Luc. 12:32; en als diegenen, voor welke Christus borg geworden is („want dat moet aengemerkt worden als noodsaakelyk, voor en aleer het Gode betaamt, van zyn genaade met den sondigen mensche te spreeken") (vert. 257; Lat. tekst 203).

4) Voor het werkverbond, vert. 11, 44—68; Lat. tekst: 9, 36—54; op blz. 9 wordt het woord comminatie gebruikt; op blz. 36—54 is sprake van de poenale *sanctie*. Voor het genadeverbond: Holl. vert. 255, 263—265; Lat. ed. 202, 209—210.

5) a.w. 262/3. Aan den rand: „Sommige dreygementen zyn louter Wettisch, andere hebben een opsicht tot het Genaade verbondt". Lat. ed. 209: Negari sane non potest, quin in doctrina Christi & Apostolorum plurimae comminationes identidem occurrant, quae peculiarem suum respectum ad foedus gratiae habent, quaeque ita proponi non potuissent, si nullum foedus gratiae exstaret. Aan den rand: comminationes quaedam pure legales sunt, aliae respectum habent ad Foedus gratiae.